

چهارشنبه ۱۰ آبان ۱۴۰۲

شماره ۳۹۹۶

WWW.FDN.IR

FARHIKHTEGANDAILY

پخش «سرزمین مادری» و تلاش برای تولید «زیر خاکی» و «پایتخت» نشانه مثبتی برای تلویزیون است

آشتی بانسخه‌های موفق

مهرداد جلیل‌زاده

خبرنگار گروه فرهنگ

سری جدید سریال‌های «پایتخت» و «زیرخاکی» و «نون خ» قرار است دوباره جلوی دوربین بروند و احتمالاً از عید امسال به‌طور همزمان یا در زمان‌های جداگانه از تلویزیون پخش شوند. این خبر قطعا خیلی‌ها را خوشحال می‌کند اما ما می‌توانیم در یک بازی خیالی خودمان را به چند سال پیش ببریم و فرض کنیم که اگر خبر تولید دو سه سریال را در تلویزیون می‌شنیدیم، آیا تا این اندازه توجه‌مان جلب می‌شد؟ ممکن است علاقه‌مندان به هر سریالی از اینکه بشنوند فصل جدید همان مجموعه ساخته می‌شود خوشحال شوند اما اینجا بحث به‌طور کلی‌تر بر سر این است که ما چرا از مواجهه با خبر ساخت سریال در تلویزیون تعجب کرده‌ایم. نه تنها ما از شنیدن این حرف‌چیلی که گفته در حال حاضر ۱۶ مجموعه نمایشی آماده پخش داریم تعجب می‌کنیم که خودشان هم تعجب کردند و با آن دور افتخار می‌زنند. مگر اینکه در تلویزیون چند سریال ساخته شود، اتفاق عجیبی است؟

تلویزیون مدت‌هاست که به‌طور محسوسی درخصوص تولید آثار نمایشی کم‌کار شده و جای آن را پلنفرم‌ها یا اصطلاحا شبکه نمایش خانگی پر می‌کند. پخش سریال‌های تکراری در تلویزیون از حد گذشته و در میان آثار جدیدی که تولید می‌شوند هم می‌توان افت کیفیت فنی را به وضوح دید و اینها به نظر می‌رساند که اولویت‌ها در مدیریت جدید صداوسیما، متوجه تولید آثار نمایشی نبوده است. البته در دوره مدیریتی قبل هم توجهات به این موضوع کم شده بود و جای فیلم و تله‌فیلم و سریال را تاک‌شو و مسابقه گرفت اما در دوره جدید همین مساله برنامه‌سازی هم به مشکل خورد. طی این سال‌ها کم‌کاری تلویزیون در تولید آثار نمایشی، این رسانه را به وضعیتی ناپسامان در رقابت با شبکه نمایش خانگی انداخت و آنچه که تحت عنوان «تلاش صداوسیما برای مهار رقبا از طریق ابزار نظارتی ساترا» مطرح می‌شد، بحثی بود که از همین ناحیه برخاست، حتی برنامه‌ها یا اصطلاحا مجلات تصویری صداوسیما با موضوع سینمایی ایران، رفته‌رفته مورد بی‌مهری قرار گرفتند؛ طوری که انگار سینما هم کم و بیش رقیب تلویزیون شده باشد. البته همه این نیت‌خوانی‌ها را نمی‌توان تایید کرد یا حتی در صورت جدی گرفتن‌شان نمی‌شود آنها را به‌عنوان تنها دلایلی که در رسیدن کار به چنین جاهایی دخیل بود، مد نظر قرار داد؛ اما یک چیز روشن است و آن هم همان کم‌کاری صداوسیما در تولید آثار نمایشی است.

حالا در چنین شرایطی وقتی می‌شنویم قرار شده سری جدید سه مجموعه موفق و پرطرفدار تلویزیون باز هم جلوی دوربین بروند، گوش‌هامان تیز می‌شود و به تعجب و احتمالاً با یک شادی مشروط و نیمه‌مشکوک می‌پرسیم آیا کشتی‌بان را سیاستی دگر آمد؟ بله ظاهرا اتفاق خوبی که افتاده همین است. تلویزیون اگر تصمیمش در ساخت سریال و سایر انواع نمایشی را دوباره جدی کند، خیلی چیزها در فضای عمومی کشور تغییر خواهد کرد. تلویزیون جایی است که می‌تواند ستاره بسازد و ستاره پرورش بدهد؛ آن هم در مقطعی از تاریخ فرهنگی ایران که دفتر نسلی و گفتمانی در دنیای هنرهای نمایشی، از جمله سینما، در حال ورق خوردن است. تلویزیون می‌تواند بدیلی برای ایده یک‌دست و کلیشه‌شده‌ای پدید بیاورد که تنها بخشی از طبقه متوسط مرکز نشین را راضی می‌کرد و سال‌های سال بود تمام صحنه سینما را پر کرده بود. تلویزیون می‌تواند پایگاهی برای طرح خلاقیت‌هایی شود که سینمای کلیشه‌پرست تجاری ما هرگز شروع‌کننده راه آنها نیست و همچنین می‌تواند بدون شرطی شدن با معیارهای چند جشنواره فرنگی یا روش‌های نخ‌نمای تجاری، آوردگاهی برای توسعه حقیقی کیفیت در تولیدات نمایشی شود.

چرا تولیدات نمایشی کم شد؟

در مورد چرایی اینکه تلویزیون از تولید آثار نمایشی دور شده بود، موارد متعددی ذکر کرده‌اند که بعضی‌شان حتی اگر پایه‌های منطقی داشته باشند، به هر حال نوعی نیت‌خوانی هستند و خیلی راحت نمی‌شود بهشان استناد کرد اما بعضی چیزها را مقداری بیشتر می‌شود جدی گرفت. مثلا اینکه در دوره مدیریتی قبل، جهت‌دهی به نوع تولیدات صداوسیما را اسپانسرها انجام می‌دادند و اسپانسرها ترجیح‌شان این بود که یک تاک‌شو یا چیزی شبیه به آن را تولید کنند که امکانات تبلیغاتی بیشتری بهشان می‌داد. در دوره مدیریتی جدید اما اتفاقات دیگری هم افتاد که به‌طور خلاصه و جمع و جور می‌توان آن را ذیل عبارت «حواشی مربوط به

سلب‌ریتی‌ها» قرار داد و این دست حواشی، فقط دامنگیر سریال‌ها نبود و شامل تاک‌شوها و مسابقات و برنامه‌هایی از این قبیل هم می‌شد. در این مرحله، مدیران و برنامه‌ریزان تلویزیون سعی کردند مجری- سلب‌ریتی‌های جدیدی بسازند که جای حاشیه‌سازان قبلی را بگیرند؛ اما اولاًنوع رفتارشان به یک کل‌کل سیاسی-اجتماعی شبیه شد و بیشتر از سرگرمی، دنبال تولید پاسخ‌های دندان‌شکن به طیف رادیکال مقابل رفت که این رفتار مطلقاً نمی‌تواند گروه مخاطبان خاکستری را هدف گرفته باشد. ثانياً به این هم توجه نشد که عمده مجری- سلب‌ریتی‌های حاشیه‌ساز امروز، اتفاقاً از دل تولیدات نمایشی سر برآورده‌اند نه فضای مجازی. وقتی این روند یا به عبارتی این کشمکش همچنان درحال ادامه بود، از آن سو شبکه نمایش خانگی هم منتظر تصمیم نهایی تلویزیون نماند و با سرعت می‌تاخت تا اینکه بالاخره نشانه‌هایی از عزم مجدد مدیریت سیما برای بازگشت به مدار تولید سریال‌ها مشخص شد. درست است که سریال‌سازی، مثل تولید تاک‌شو و مسابقه از لحاظ مالی زودبازده نیست اما رفتاری استراتژیک است و مدبری که صداوسیما را خانه خودش می‌داند و برای آینده آن دغدغه دارد، باید

متوجه این قضیه هم باشد. برای روشن‌تر شدن این موضوع می‌توان ماجرای سریال «سرزمین مادری» یا «سرزمین کهن» را به یاد آورد که سال‌ها پیش تولید شده بود و در گیرودار حواشی منحصربه‌فردی افتاد که پخش آن را چند نوبت و در هر نوبت چند سال به تاخیر انداخت. حالا اما همین سریال درحالی پخش می‌شود که به مخیله کسی هم خطور نمی‌کند که بتواند این همه ستاره نام‌آور سینما را در یک پروژه دور هم جمع کند. شهاب حسینی، علی شادمان، بیتا فرهی، جواد عزتی، بابک حمیدیان، الهام حمیدی، امیر آقایی، نیکی کریمی، محمدرضا فروتن، محسن تنابنده، پژمان باغزی، شبنم قلی‌خانی، ثریا قاسمی، فرهاد قائمیان، حسن پورشیرازی، هنگامه قاضیانی، جعفر دهقان، فرشته صدرعرفایی، علیرضا خمسه، میترا حجار، آشا محرابی، رضا کیانیان، هومن سیدی، سام درخشانی، سعید راد، لیلا زارع، مهراڤ رجبی، ترلان پروانه، ارسلان قاسمی، پریش ناطقی، حسین مهری، شهرام قائدی، امیرحسین آرمان و بسیاری از هنرمندانی که امروز در این دنیا نیستند، همه در این مجموعه حضور داشتند و اگر امروز کسی می‌خواست نصف این فهرست را یکجا جمع کند، ناچار بود صد‌ها میلیارد تومان هزینه پردازد و تازه امکان داشت خیلی از آنها حاضر نباشند یا تلویزیون کار کنند. حالا که پس از سال‌ها سرزمین کهن یا سرزمین مادری ابتدا از درگاه تلویبون پخش شد و بعد روی آنتن تلویزیون رفت، دیده می‌شود که مخاطبان آن مرتب رو به تزاید هستند، می‌شود احساس کرد که ظرفیت از دست رفته‌ای درحال بازگشت به صداوسیماست و همین قضیه اهمیت استراتژیک تولیدات نمایشی را تا حدودی مشخص می‌کند. حتی بازپخش سریال «پدرسالار» از تلویزیون هم این روزها دستمایه خاطره‌بازی بخشی از مخاطبان شده، اما آیا می‌شود مسابقات یا تاک‌شوهایی همان دوره را نه به‌عنوان بخشی برای مرور خاطرات، بلکه به‌عنوان برنامه روتین از تلویزیون پخش کرد و توقع داشت که عده‌ای از مخاطبان، تمام قسمت‌هایش را پیگیری کنند؟

بازگشت سریال‌های محبوب یا چهره‌های مشهور؟

اما مساله دیگری که بد نیست اینجا به آن توجه شود، نوع برخورد صداوسیما با سلب‌ریتی‌هاست. تا پیش از روی کار آمدن دولت قبل و وارد شدن پدیده سلب‌ریتسیم به فرهنگ ایرانی، در مقاطع مختلفی میان هنرمندان و مسئولان فرهنگی کشور چالش‌هایی ایجاد شد یا بعضی از این چهره‌ها حاشیه‌هایی درست کردند که ادامه کار با آنها را مشکل و در بعضی موارد ناممکن می‌کرد. پس از اینکه پدیده سلب‌ریتسیم به ایران وارد شد، برخورد مدیران فرهنگی و به‌طور کل سیاستمداران و سیاستگذاران کشور با این موضوع به‌شدت دچار دوگانگی شد. آنها گاهی سعی می‌کردند سلب‌ریتی‌ها را با پول یا هر ابزار دیگری چنانکه تاییدکننده مواضع خودشان باشند، تنظیم کنند و در مواقع دیگر که در این امر ناکام می‌ماندند، حمله به آنها را در پیش می‌گرفتند. پس از اتفاقات سال ۱۴۰۱، تکلیف بخشی از جامعه سلب‌ریتی‌ها یکسره شد اما این به آن معنا نیست که اولویت با حذف و کنار گذاشتن تمام افراد باشد. همان‌طور که نباید در برابر چنین جماعتی کاملا دست‌بسته و منفعل بود، برخورد حذفی و بی‌دقت هم تبعات خوبی ندارد. آنچه لازم است انجام شود، مدیریت این چهره‌هاست و حتی‌الامکان نگه داشتن آنها در جایگاه هنرمند و دور کردن‌شان از غوطه‌ور شدن در نقش یک سلب‌ریتی. حتی اگر تمام سلب‌ریتی‌های حال حاضر از دایره کار رسمی در ایران حذف شوند، اگر این شیوه مدیریت مدنظر قرار نگیرد، افرادی که امروز در ابتدای کارشان هستند ممکن است بعدها به جایگاه سلب‌ریتی‌های فردا برسند و دوباره این چالش‌ها از سر گرفته شود.

دومین جلسه از سلسله نشست‌های بررسی پدیده سرود-مداحی در دانشگاه امام‌صادق(ع)

سوال و جواب‌ها درباره مداحی استودیویی

دومین نشست از سلسله نشست‌های بررسی پدیده مداحی استودیویی به همت دفتر موسیقی واحد فرهنگی بسیج دانشگاه امام‌صادق(ع) روز یکشنبه ۳۰ مهرماه در این دانشگاه برگزار شد. موضوع این جلسه «استودیو خوانی؛ جمع بین فوریت نیاز و رعایت مصالح کلان چگونه ممکن است؟» بود که در آن حمید رومی، شاعر رسانه‌ای نهضت به بیان نکات خود پرداختند.

■ ■ ■

فنی نگاه کنیم اتفاق خارق‌العاده‌ای در استودیو نمی‌افتد

حسین صیامی در بخشی از این نشست به تعریفی که از مداحی استودیویی می‌شود، اشاره کرد و گفت: «ابتدا این را باید بگویم که استودیوخوانی یا مداحی استودیویی فرق می‌کند، اولی به معنی زفتن مداح به استودیو و دومی به معنی استودیویی کردن یک مداحی است و باید بین اینها تفکیک قائل شد. نکته دوم اینکه مداحی هم نوعی از موسیقی است و جداکردن این دو، چندان درست نیست کما اینکه ما امروزه موسیقی‌هایی در دنیا داریم که بدون ساز هستند و اتفاقاً اجرایشان هم بسیار سخت است. پس مداحی و موسیقی از نظر فم ظاهری و نه باطنی باهم تفاوتی ندارند. پیش‌نیاز بعدی بحث ما این است که گاردی همیشه نسبت به استودیو در جامعه مذهبی ما وجود داشته که وقتی الان ما می‌گوییم مداحی استودیویی فکر می‌کنند که چه اتفاقی دارد می‌افتد.» او با طرح این سوال درباره فرآیند تولید یک قطعه در استودیو، گفت: «در استودیو چند اتفاق فنی رخ می‌دهد که برای نقد لازم است آنها را بدانیم. مساله اول ریتم است. مساله دوم مربوط به جاهایی است که مداح گام اشتباه خوانده یا تاحریر اضافی زده که به آن فالش‌گیری می‌گویند. این دو کار اصلی استودیو است. در کنار آن تقریباً ۹۰ درصد قطعات ساز هم دارند اما آن ساز یک ساز سموع نیست و معمولاً پیانویی است که با همان گام صدای مداح، زیر صدای او پخش می‌شود و خاصیت حجم‌دهندگی به صدا دارد. اگر بخواهیم فنی نگاه کنیم اتفاق خارق‌العاده‌ای در استودیو نمی‌افتد الا اینکه اقدامات تخصصی حوزه موسیقی روی صدای مداح انجام می‌شود.»

این شاعر و نوحه‌سراد در ادامه صحبت‌هایش گفت: «اولا باید دانست نوآوری در هر زمینه‌ای، قدرت ریسک می‌خواهد و شجاعت؛ چراکه معلوم نیست آن ریسک، پیامد مثبت دارد یا منفی. در مرحله بعد هم هر نوآوری در هر عرصه‌ای همراه با نقد است. اما نقد به تنهایی هنر نیست، بلکه باید سعی شود همراه با راهکار باشد. شما تاریخ هیات را هم که نگاه کنی می‌بینی اکثر نوآوری‌ها در ابتدا با یک نقد و مخالفتی همراه بوده است. نظر بنده این است که ما در حال حاضر دیگر از نقد مداحی استودیویی عبور کرده‌ایم. دلایلش این‌است که مداحی استودیویی از قالب مداحی خارج نشد. هم ضرب آن ضرب مداحی است، هم موسیقی و هم محتوای آن. امروز ما با رویدادی مواجهیم که مداح ما را از قالب مداحی خارج کرده است. امروز با فضایی رویه‌رو هستیم که مداحی نیست اما مداحان، نقش اول آن هستند و این به‌نظرم خوب نیست، ببینید ملاح‌محسن چاووشی بخواهد کاری برای امام حسین(ع) بخواند می‌آید در هیات می‌خواند؟ نه. در قالبی که با آن شناخته شده می‌خواند.»

سرودمداحی دارد استعداد‌های خوانندگی مذهبی را می‌سوزاند

رمی ضمن اشاره به آسیب‌های سرود مداحی گفت: «یکی دیگر از آسیب‌های سرود مداحی این است که ما داریم استعدادهایی مثل حسین حقیقی، علی‌اکبر قلیچ و... را می‌سوزانیم. اگر این سرمایه‌هایی که سازمان‌ها و موسسات وابسته در عرصه سرود و خوانندگی، خرج آقایان مداح کردند، خرج خواننده‌های مذهبی، خواننده‌های آیینی نوجوان و... می‌شد چه بسا همان نتایج و بلکه بهتر را بشود به دست آورد. دلیل اینکه این اتفاق نمی‌افتد این است که سازمان‌ها و نهادها می‌خواهند آماده‌خور باشند و از اعتبار و ظرفیت رسانه‌ای از قبل آماده شده مداحان برای کارشان استفاده کنند.»

چرا باید مداح‌ها را در قالبی غیر از هیات ببینیم؟

در ادامه صیامی گفت: «حالا این اتفاقی که افتاده است آیا راهکار ندارد؟ برای اصلاح روندی که پیش آمده ما چند ماه نشستیم و با تعدادی از

متخصصان موسیقی، روانشناسان و بزرگان هیات صحبت کردیم و به یک مدلی رسیدیم. اول اینکه خیلی از این آسیب‌ها در موسیقی قابل حل است.

یعنی مثلا شمار در موسیقی ات از ساز استفاده نکن. این همه موسیقی بدون ساز داریم، چه مشکلی دارد؟ مشکلی دوم و اصلی که مطرح می‌کردند، تصویر است. مگر جای مداح جایی غیر از هیات است؟ چرا قالب تصویری که من از مداح دارم جایی غیر از هیات است؟ اگر این نکات رعایت شد آیا خواندن سرود مداحی ایرادی دارد؟ خیر. خود ما امسال این کار را با چند مداح و با حضور نوجوانان و در هیات‌ها انجام دادیم.»

اصالت جریان هیات مانع از تضعیف آن می‌شود

مسئول دفتر تولید سرود سازمان رسانه‌ای نهضت، ادامه داد: «در پاسخ به این پرسش که آخر این مسیر به کجا می‌رسد، من این‌طور فکر می‌کنم که یک خطر فرضی را برای ما درست کرده‌اند که هیات دارد نابود می‌شود، دارد تضعیف می‌شود. اما واقعیتش این است که در طول تاریخ این اولین بار نیست که یک چیزی شبیه هیات دارد به‌عنوان رسانه مطرح می‌شود. مثلا در دوران قاجاری ما تعزیه را داشتیم، اما جریان هیات یک اصلنی دارد که باعث می‌شود در طول فراز و فرود‌های تاریخ ماندگار باشد چون صاحبش مداح و سخنران و مسئول هیات نبوده است و کس دیگری بوده. هر جراتی که بخواهد به هیات لطمه بزند افول می‌کند. به‌نظرم این اتفاق خیلی جای نگرانی ندارد.»

در نهایت همه می‌روند سر جای خودشان می‌ایستند

حمید رومی در بخش دیگری از این گزارش گفت: «باید بپذیریم که نوآوری، آزمنون و خطا می‌خواهد. ما الان در مرحله آزمایش وگذار هستیم. نهایتاً کسانی می‌مانند که غریبال شده باشند. کسانی که در نقطه درستی ایستاده باشند. همه این آقایان می‌آیند گشت‌هایشان را می‌زنند و سرود‌شان را می‌خوانند اما نهایتاً همه می‌روند سر جای خودشان می‌ایستند. پیش‌بینی بنده این است که امسال اگر سرودی تولید بشود، شما می‌بینید به مراتب از سال قبل پخته‌تر است. ممکن است به اندازه فلان سرود پخش نشود اما از نظر محتوا، موسیقی، قالب، تصویر و... پخته‌تر خواهد بود.»